

AZ UDMURT NEM LÁTHATÓSÁGI MÚLT PARADIGMÁJÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ

KOZMÁCS ISTVÁN

1. Winkler veti fel, hogy az udmurtban hagyományosan igeidőnek tartott, ún. második, nem láthatósági múlt nem idő, hanem mód kategória. Szerinte ez az alak azért nem igeidő, mert megalkotásának módja eltér (indifferently formed with regard to morphology) az idő egyéb alakjaitól. Ez az alak ugyanis véleménye szerint az *-(e)m* participium képzővel alkotott forma, amely képző közvetlenül a tőhöz járul a Sg2,3 és Pl2,3 alakokban. A Sg1 és Pl1 alakok esetében pedig a participium képző és a tő között ott található az SK szuffixum: *vunetiškem* 'elfelejtettem'. Winkler ezt az SK formánst a jelen idő jelével tartja azonosnak, ezt pedig egy korábbi frekventatív képzőből eredezteti. Ezeket a formákat tartja módnak, és evidential-nak nevezi. Megjegyzi, hogy az irodalomban ennek lehet narrative vagy indirective is a neve (Winkler 2001:49–50, az evidentialisról¹ részletesen pl. Palmer 1986:51–94 az episztemikus modalitást tárgyaló fejezetben). A paradigma, ami a legtöbb udmurt nyelvjárásban és az irodalmi nyelvben használatos,² és amelyet Kelmakov nagyszámú szabálytalan formájú elemből összeállónak tart („paradigma sisältää suuren määrän säännöttömiä muotoja, joiden avulla voidaan selvästi erottaa persoona ja luku, mutta joilla ei ole yhtäistä preteritin tunnusta”, Kelmakov – Saarinen 1994) a következő:

Sg1	<i>mjn -išk -em</i> megy SK Part	<i>uža-šk-em</i>
Sg2	<i>mjn -em (-ed)</i> megy Part Px2	<i>uža-m(-ed)</i>
Sg3	<i>mjn -em(-ez)</i> megy Part Px3	<i>uža-m(-ez)</i>
Pl1	<i>mjn -išk -em -mj</i> megy SK Part Px1	<i>uža-šk-em-mj</i>
Pl2	<i>mjni -PPa -m (-dj)</i> megy Multip Part Px2	<i>uža-l'a-m(-dj)</i>
Pl3	<i>mjni -l'a -m (-zj)</i> megy Multip Part Px3	<i>uža-l'a-m(-zj)</i> ³

¹ „Evidentials may be generally defined as markers that indicate something about the source of the information in the proposition” (Bybee 1985: 184).

....the speaker may indicate the strength of his commitment to what he is saying, not in terms of possibility and necessity but in terms of what kind of evidence he has” (Palmer 1986: 20).

² A periférikus nyelvjárásban a bavlai és a krasznoufimszki tájszólásban használatos egy egyszerű paradigma, amely a hagyományos felfogás szerint szótó+participium képző+Px alakú: Sg *mjneme, mjnemed, mjnem(ez)*, Pl *mjnemmj, mjnemdj, mjnemzj*

³ A beszermán nyelvjárásban a Sg1,3 és Pl3 alakokon kötelező a Px. A Sg1 alakon csak a beszermánban van Px.

2. Szerintem nem igemód a kérdéses – továbbiakban narratívának nevezett – paradigma (bár már Szerebrennyikov is beszél ezen alakok modális jelentéséről, Szerebrennyikov 1963: 257–67). Baker a komi második múlttól azt állapítja meg, hogy az olyan igeidő, amely nem az első múlttal, hanem a többi három igeidővel áll szemben, mind megformálási módját, mint funkcióját tekintve (ez igaz az udmurtra is). Nem tekinti azonban külön módnak (Baker 1983: 78).

Sem Winkler érvelése, sem a kialakulásáról adott magyarázata nem fogadható el. A paradigma mód volta mellett előadott ok (indifferently formed with regard to morphology) mint kritérium meglehetősen kitérítaná az értelmezési lehetőségeket (tkp. nem is igazán érthető, miért ezzel érvel a szerző, hiszen műve 47–9. oldalán bemutatja az összetett igeidőket, s az öt összetett igeidőből kettő az *-(e)m* participium képzővel alakul: *mjneme van' jártam (ott)*, illetve *mjnemmj val' jártunk (ott korábban)*. Hajdú Péterrel értek egyet, aki a nyenyec auditívus tárgyalásakor fejti ki, hogy

„az auditivushoz hasonló funkciója van az ún. perf. narratívumnak. Ez olyan cselekvést, történést jelöl, amelynek a beszélő nem közvetlenül volt tanúja, vagy mint régmúlt eseményre emlékezik vissza. Ezt egyesek narratívum néven külön igemódként tartják számon. Mi nem soroljuk az ilyen formákat a módalakok közé, mert külön módjele nincsen: a *-wi/-mi* partic. perf. állítmányi szerepben való sajátos jelentés-funkciójáról van szó” (Hajdú 1968: 65).

Hajdú a szölkupban módnak tartja a narratívot („olyan cselekvést fejez ki, amelynek lezajlása teljes bizonyossággal nem állítható, hanem csak azt mondják, illetve az elbeszélő úgy emlékezik, hogy így történt”), a narratív preteritumot és az auditívot („hallás útján megismert cselekvést fejez ki”), mivel önálló képzője van (Hajdú 1968: 149). A nganaszánban is módnak tartják a narratívot és az auditívot. A narratívot ott olyan események, cselekvések, jelenségek elbeszélésére használják, amelyek megtörténtek a beszélő nem volt jelen, de mások elbeszéléséből értesült róla. Az auditívval a hallás útján megismert cselekvés fejezhető ki (Wagner-Nagy 2002: 114, 115–6). Elfogadom a mód kritériumaként, hogy önálló – más funkcióban nem használt – képzője van, bár ezt nem tartom elégségesnek. Önálló módnak akkor tekinthetnénk a narratívot, ha a kérdéses alak pl. inkább véleményt, mint ténymegnyilvánítást közölne stb. (Lyons 1977: 681–2, idézi Palmer 1986: 18, további részletek is itt). Az udmurt narratív elsődlegesen ténymegnyilvánítást közöl, bár mások elbeszélésének közvetítésével.

Továbbá azt sem tartom elfogadhatónak, hogy az udmurt Sg1 és Pl1 alakokban található formáns (*-šk-*, továbbiakban SK) eredete a jelen idő jeléhez lenne kapcsolható. Szerintem nem az SK időjel, hanem az SK képző található a narratív alakban, és Kelmakovval szemben azt állítom, hogy a paradigmában nincsenek „szabálytalan” alakok: a paradigmának jól rekonstruálható a története.

3. A narratív (legyen idő vagy mód) kezdetei valószínűleg már a őspermiben kialakultak, hiszen ismeri az ilyen igelakokat mind a komi-zürjén, mind a komi-permják nyelv. Létrejöttét areális hatás eredményének tartják. Lényeges különbség azonban, hogy az udmurton kívül ezekben a hozzá közeli rokon nyelvekben – a szerzők véleménye szerint: „logikusan”, illetve „érthető módon” –, nincs Sg1 és Pl1 alak a paradigmában. A komi-zürjénben, illetve a permjákban a paradigma a következő:

	Sg	Pl
1.	–	–
2.	<i>gǰž-εm -jd</i> ír Part SgPx2	<i>gǰž-εm -nǰd</i> ír Part PlPx2 <i>gǰž-εm -jd -εś</i> ír Part SgPx2 Pl
3.	<i>gǰž-εma</i> <i>gǰž-εm</i> ír Part	<i>gǰž-εma -εś</i> ír Part Pl <i>gǰž-εm -nǰ</i> ír Part PlVx3

Rédei 1978: 80–1

	Sg	Pl
1.	–	–
2.	<i>mun-εm -jt</i> ír Part Px2	<i>mun-εma -ś</i> ír Part Pl
3.	<i>mun-εm(a)</i> ír Part	<i>mun-εma - ś</i> ír Part Pl

Batalova – Krivoscsekova 1985: 611

Megfigyelhető, hogy a három nyelvben a paradigmáknak vannak eltérő és közös vonásaik. A közös vonásuk, hogy a befejezett participium szolgál a narratív alapjául. Tehát azt mondhatjuk, hogy ennek az igei paradigmának a jele a befejezett participium képzője. Az is közös vonásuk, hogy a paradigmák nem alkotnak teljes rendszert, illetve másképp fogalmazva: első pillantásra úgy tűnik, hogy egyidejűleg több szempont érvényesül bennük. Eltérő vonásuk, hogy a konstrukcióban az egyes számú és a többes számú harmadik személyű alakokat milyen szerkezettel különböztetik meg.

A szerkezetek közös alapúak abban az értelemben, hogy predikatív használatúak. A komi-permják ezért a participiumot azzal a többes jellel látja el (Px2,3), amelyet a melléknevek többes számú állítmányi használata során is használ. A komi-zürjén

kétféle megoldást is alkalmaz: egyes nyelvjárásokban a komi-permják minta szerint jár el, más nyelvjárásokban azonban igei személyragot használ. Ezért egyszer a komi-permjákhoz hasonlóan a melléknevek többes számú állítmányi használata során is használatos toldalékkal többesít, másik esetben viszont $VxPI3$ szuffixummal.

Az udmurtban minden esetben Px -et találunk, azonban a többes számban az ige töve is módosul. A többes számú alakokban az *-lla-* multiplikatív képzőt alkalmazza (Sg3 *mjnem* : PI3 *mjinillam*), jóllehet elégséges lenne a $PxPI3$ is, hiszen ez is tökéletesen többesítene (ahogy a bavlai paradigmában ezt láthatjuk is; arról nem is beszélve, hogy a képzőnek ezen alternánsa az ún. *j*-töví igékhez képzőként mindig *-l-* alakban járul).

A komi-permják konstrukció formája tehát:

(1a) Sg: $V + Part + (Px)$

(1b) Pl: $V + Part + Pl_{Adj}$

A komi-zürjéné:

(2a) Sg: $V + Part + (SgPx2)$

(2b) Pl2: $V + Part + PlPx2$

Pl2: $V + Part + SgPx2 + Pl_{Adj}$

(2c) Pl3: $V + Part + Pl_{Adj}$

Pl3: $[V + Part_V] + Vx3$

Az udmurté:

(3a) $V + Part + Px$

(3b) $V + (Sx) + Part (+ Px)$

Amennyiben a konstrukciót e nyelvekben areális hatással magyarázzuk (most nem kérdőjelezem meg ezt a feltételezést, bár Csúcs Sándor érvei⁴ ezzel szemben megfontolandók), és elfogadjuk, hogy az areális hatás a török nyelvek hatására jött létre, akkor tekinthetjük a konstrukció tatár formáját mintának:

(4) $V + Part + PRx$ ⁵

4. Szerebrennyikov szerint a permi nyelvek második múlt idejű alakjai először egy teljes Px -es paradigmát alkottak, amiből aztán az eredeti múlt idő jelentést felváltó – szerinte – furcsa modális tartalom (неочевидность) miatt terheletlen $SgPl1$ alakok eltűntek (Szerebrennyikov 1963:259–60).

Szerebrennyikov szerint a őspermiben még nem volt meg ez az igeidő. Elemzésem szerint azonban már meg kellett lennie. Erre utal egyrészt az, hogy a konstrukció

⁴ Szóbeli közlés.

⁵ PRx = predikáló személyjel. Ezzel a formánssal lehet névszavakon állítmányi pozícióban személyt jelölni.

eredeti formája mind a három leánnyelvben megmaradt, azzal a különbséggel, hogy a személyre utalás ma általában Px-szel történik:

(5) V + Part + PEx⁶

Az udmurt esetében nehéz nyilatkozni arról hogy a személyt jelölő formáns az igei vagy a névszói toldalékolásból származik, ugyanis a Vx-ek és a Px-ek gyakorlatilag nem térnek el egymástól. Az a tény azonban, hogy az udmurtban nem lehet predikálni a névszavakat, inkább a Px-ek használatát valószínűsíti. A (1b) és (2c) alapján azonban feltehetjük, hogy a permi nyelvek esetében is inkább az igei eredetű személyragok az elsődlegesek. A komiban és a komi-permjákban használt Pl_{Adj} ugyanis akkor kerül a melléknevekre, ha azokat predikatív szerepben használjuk.

A tárgyalt narratív idő areális összefüggései nem kérdésesek az irodalomban (Bereczki 1983; Wintschalek 1993: 64–6). Az areában a befejezett participiumnak állítmányi szerepben, sajátos jelentés-funkcióban való használatával jön létre ez az igeidő. Az areális összefüggések megállapítása során azonban eddig elkerülte a figyelmet – vagy legalábbis nem fordítottak kellő figyelmet rá –, hogy az area nyelvei nem egységesek a participiumon a személyjelölésre használt szuffixumokat tekintve: egyes nyelvek Px-t, más nyelvek – mari, tatár – Vx-t használnak (Bereczki 1983: 219–21). Nem véletlen tehát a fentebb tapasztalt bizonytalanság a személyjelölésben a permi nyelvekben, sőt, inkább jól példázzák ezt a kettősséget.

Az udmurtban a (3b) formulában egy igeképző (Sx) is feltűnik, amely tulajdonképpen a többesítést szolgálja. A képző egy gyakorító, multiplikatív képző. Kérdés, hogy ez a megoldás nyitotta-e meg a lehetőségét annak, hogy később létrejöjjenek a Sg1, P11 alakok, ahogy ezt általában vélik (Rédei 1988: 388 nem nyilatkozik a sorrendiségről). Mielőtt ezeknek az alakoknak a kialakulását próbálnám magyarázni, talán érdemes megindokolni, hogy miért nem frekventatív-iteratív képzőnek tartom a szerkezetben szereplő *-lla-* képzőt. (Már Szerebrennyikov, Jemeljenovra hivatkozva, a képző multiplikatív funkcióját hangsúlyozza, 1963:264).

Ismeretes, hogy a permi nyelvek széles körben használják a gyakorító képzőt multiplikatív funkcióban az olyan cselekvések kifejezésére, amikor többen vagy több tárgyra irányulóan tevékenykednek. Az udmurtban a képző ilyen funkcióban való használata legalább olyan gyakori, mint a cselekvés időbeli ismétlődésének kifejezése. Másrészt a *-lla-* képző az *-a-* tövű igék esetében valóban az egyedül használható képző az időbeli ismétlődés kifejezésére (az *-j-* tövűek esetében ilyenkor *-l-* vagy *-a/-ja-* képző lehet), és ez szolgál a multiplikatív funkcióban is. Az *-j-* tövűek esetében multiplikatív funkcióban csak az *-l-* képzőt találjuk. Az ún. második múlt időben azonban *m i n d k é t t ő t í p u s* esetén a *-lla-* képzővel találkozunk (< *-l-* + *-ja-*). Úgy vélem, ez arra utal, hogy a képző egységesen jelent meg a második múltban többes

⁶ PEx = személyt jelölő szuffixum

számú alakok jelölésére. A multiplikatív funkcióból egyszerűbben magyarázható a többesítő funkció s az egységes forma (*m̄inillam, verallam*).

Az udmurtban az első személyű alakokban az SK formánst időjel eredetűnek tartják, s megjelenését azért fogadják el egy narratív alakban (amit múlt idejűnek tartanak), mivel az általános vélekedés szerint az időjel frekventatív eredetű, s mint ilyen a *-lla-* frekventatív-iteratív képző analógiájára teljes joggal jelenhetett meg az egyes számú alakokban.

Láttuk azonban, hogy a vélekedések szerint a narratív Sg1, P11-nek nem logikus, nem érthető a léte. El lehet ugyan képzelni – meglehetősen korlátozott számban – olyan szituációkat, mikor a beszélő úgy emlegetheti a saját cselekedét, mint amiről ő is csak hallott, sokkal gyakoribb lehet azonban azokban a nyelvekben, amelyekben a régmúlt kifejezése a hangsúlyosabb (Bereczki 1990: 54–5). Ezeknek a jelentéseknek a kifejezésére azonban nincs szükség frekventatív jelentéselemre, ha csak a cselekvés maga nem ilyen akcióminőségű.

Láttuk másrészt, hogy ezek az első személyű alakok csak az udmurt nyelv külön életében alakulhattak ki. Ekkor azonban már a jelen idő kiformalódott lehetett (vagy erősen előrehaladott állapotban volt a kialakulása), s az SK, aminek volt frekventatív funkciója, már időjel volt, nem frekventatív képző. Erre utal az is, hogy az udmurtból szinte nem adatolható az SK tisztán frekventatív funkciója. A bavlai típusú konstrukció (V + Part + Px) egyébként tökéletes megfelelője a tatár régmúltnak. A tatárban ugyan a participium az ún. predikatizáló személyragokkal van ellátva – ezek a ragok megegyeznek az igei személyragok hosszabb alakjával –, míg az udmurtban a birtokos személyjelekkel. Nem véletlen, hogy ebben a nyelvjárásban nem jelentek meg a bonyolultabb igealakok, hiszen a nyelvjárás beszélői állandó kontaktusban vannak a tatár nyelvvel.

Láttuk harmadrészt azt is, hogy a *-lla-* képző a kontstrukcióban nem frekventatív, hanem multiplikatív, többesítő jelentésű. Még így is elképzelhető, hogy az *-lla-* analógiájára jelent meg a SK képző Sg1 és P11 alakokban. Nehéz azonban ennek a gondolatmenetnek a mentén magyarázatot találni arra, hogy a P11 alakban miért nem a rendszerben már használt multiplikatív képző jelent meg (a P12 és P13 analógiájára), s különösen arra, hogy mi indokolja a rendszerbe egyáltalán nem illő SK képzős Sg1 alak megszületését (nem vehetjük komolyan Szerebrennyikovot (1963: 260), amikor azt mondja hogy a jelen idejű első személyű alakok hatására, hiszen ezen az alapon a második személyű alakokban is megjelenhetett volna az SK, mivel azok csak a személyragban különböznek az első személyű alakoktól).

A magyarázat a jelenségre az lehet, hogy az első személyű alakok esetében nem narratív igeidőről, hanem evidentialis módról van szó, s a képző nem a frekventatív eredetű időjeltől, hanem az SK intranszitiváló képzőből származik. Ez azt is jelenti, hogy nem a *-lla-* képző analógiájára jelent meg, hanem éppen fordítva: a Sg1P11 alakok nyomán, az igelakon megjelenő, egyfajta funkciót morfológiailag is kódoló elem

megjelenése után nyílt meg a lehetőség egy másik funkcióra, a többség morfológiai kódolására is, és jelent meg a multiplikatív képző a P12P13 alakokban.

Egy másik munkámban bemutattam, hogy az SK képző olyan képzésekben vesz részt, amikor az alapige résztvevőinek száma csökken a konstrukcióban (elnyomással vagy törléssel, Kozmács 2003). Azt gondolom, hogy az ún. narratív Sg1, P11 alakok esetében is valamely szereplő, vagy valamely szereplő valamilyen fontos tulajdonsága elnyomásának ténye okozza, hogy a képző felbukkanhat.

A GSUJa 1970 szerint Sg1 jelentésben *-škem* toldalékkal álló igét találunk, ha az nem akaratlagos, nem szándékos cselekvést fejez ki.

Néhány példa:

- (6) *Муш вордон интыелъсь палэнэгес кошки -ськ -ем.*
 méh nevelő helytől távolabb elmegy SK Part
 A méhkaptártól egy kissé eltávolodtam (véletlenül, nem vettem észre)
 Zagrebin 1997: 318
- (7) *(умойгес учке, но памятникез адъе) бен, шайгу вылын вылі-ськ-ем ук.*
 jobban néz és emléket lát igen temető PP van SK Part bizony
 (jobban megnézi és egy síremléket lát) Igen, temetőben vagyok (kerültem)
 Zagrebin 1997: 111
- (8) *жади, сюресэ кузь вал, корка доры вуи но ялкарыны пукси, собере*
 elfáradtam utam hosszú volt ház PP értem és pihenni ültem azután
нырулыны öдъя-ськ -ем.
 elszunnyadni kezd SK Part
 'elfáradtam, hosszú volt az út. A házhoz értem, leültem pihenni, aztán elszunnyadtam (pedig nem akartam)
 Zagrebin 1997: 134
- (9) *Тыныд огшоры нуналу уг яра? – Бен, уг яра, сыче вот вордски-ськ-ем*
 neked egyszerű nap nem tetszik Igen nem tetszik ilyen íme születik SK Part
 'Neked egy közönséges nap már nem is jó? – Nem, ilyennek születtem (nem tehetek róla).'
 Zagrebin 1997: 197
- (10) *ас кыным ас шудме мукетызлы кузьма -ськ -ем*
 saját kezemmél saját szerencsémét másnak ajándékoz SK Part
 'saját kezüleg ajándékoztam el szerencsémét (pedig kellett volna még nekem)'
 Kataní 1992: 312

- (11) *Ой, быри! Ваньмыз солы, со уродослы лубыса, янгыше кылыса, эмьюмез ачим юи-ськ-ем.*
 'Jaj, végem van. Eltévesztettem, mert azt hittem, hogy mindent neki, annak a gonosznak adtam, s a gyógyszerzt én magam ittam meg (tévedésből)'

Kataní 1992: 389

- (12) – *Осто, Аркаш, мар сыңе кызйськод?*
 – *Кынмыны шедьтйськем, лэся.*
 '– Istenem, Arkas, miért köhögysz ennyire?'
 '– Talán megfáztam.'

Kataní 1992: 498

A (6)–(12) példák alátámasztják GSUJa 1970 állítását, valamennyi esetben a Sg1 alany olyan cselekvéséről van szó, amelyet az alany nem kontrollált. A kontroll vagy azért maradt el, mert az alany nem vette észre, hogy valójában mi történik, amikor a cselekedetet végrehajtja, vagy azért, mert nem tehetett a cselekedetről. A képző ilyenkor intranzitív igéhez is járulhat (6, 9, 10), sőt SK képzővel már képzett igéhez is (9), és ebben az esetben a tárgyias ige megtartja akkuzatívuszi tárgyát (10, 11).

Tudjuk, hogy a valenciát csökkentő eszközök összekapcsolhatják a kontrollálót és azt, akire vagy amire a cselekvés irányul (affected), illetve háttérbe szoríthatnak egy kontrolláló résztvevőt. Most azt tapasztaljuk, hogy az erre a célra használt SK formáns a kontroll hiánya miatt benyomul az igealakba, s ily módon annak morfológiája is jelzi a jelentését: az alany elnyomását (az alany elnyomása történik az unergativitálás művelete során is). A Sg1 és P11 alakokat tehát kiemelhetnénk a narratív igeidő paradigmájából és elfogadhatnánk, hogy egy hiányos evidencialis mód található az udmurtban.

Ez a szerepe a képzőnek ugyanis nemcsak a második múltban figyelhető meg:

- (13) *ara- kj- -d, udjs-įst- įd ke vočkilid: ki- įjd*
 arat-Ger-SgPx2 pászta-Elat-SgPx2 ha változtatgatod kéz- SgPx2
vank -o -z
 vágSK-Fut-SgVx3
 'ha pásztádból kilépsz midőn aratsz, kezed meg fog vágódni' (azaz: el fogod vágni a kezed véletlenül)

Munkácsi 1887: 22, 125⁷

Szerintem tehát a paradigma kialakulása során először az SK képző jelent meg a Sg1P11 alakokban (új funkció = önálló morféma), azután támadhatott az igény arra,

⁷ A *vočkilid* alak a *vošt-* igező + *-šk-* marker együtteséből jön létre. Erről részletesen Kozmács 2002.

hogy a többség is erőteljesebben kifejeződjék az igealakokban, s ezért jelent meg a multiplikatív képző *-lla-* alakban rendszerszerűen a tő magánhangzójára való tekintet nélkül a P12,3 alakokban.

Az udmurt második múlt tehát jó példáját adja annak, hogy a rendszerkényszer hatására hogyan formálódik a paradigma. Az udmurt bavlai nyelvjárása és a tatár igazolja, hogy bonyolult morfológiájú alakok létrejötte nélkül is kifejezhető a kérdéses jelentéstartalom. A tatár rezultatív múlt idő Sg1 igealakjai is kifejeznek olyan múltban lezajlott cselekvéseket, amelyek függetlenek a beszélő akaratától, illetve olyanokat, amelyekre az nem emlékszik (действия, совершенного в прошлом независимо от воли говорящего, или действия, которое он не помнит) (TatarGramm 1993: 111–2).

Szerebrennyikov Szorvacsevát idézve megjegyzi, hogy a komi letkai és vimi nyelvjárásában is használják a második múlt Sg1 alakjait a kontrollálatlan aktív cselekvés kifejezésére (Szerebrennyikov 1963: 260; Szorvacseva 1961: 483):

(14a) *Веськалэма ме мөдлае.*

‘Оказывается, я попал в другое место.’

(14b) *Ме паччерк воді да сэні и узськма*

‘Я лег на печку и там, оказывается, проспал.’

A komi-zürjén példák (14)-ben, a konstrukció közös formai és jelentésbeli vonásai a három leánynyelvben, a beszermán nyelvjárás azon jellemzője, hogy bár átalakult a paradigma, annak minden elemén továbbra is megtartja a személyre utaló toldalékot, miközben más nyelvjárásokban ezek teljesen elmaradhatnak, mindez arra utal, hogy a második múlt már a őspirmiben kialakult. Jelenlegi formáját – természetesen – az egyes nyelvek külön életében nyerte el.

HIVATKOZÁSOK

Baker, R. W. 1983: Komi-Zyrjan’s second past tense, *FUF* 45, 69–81.

Bybee, Joan L. 1985: *Morphology*, Amsterdam – Philadelphia, John Benjamins PC.

Bereczki Gábor 1983: A Volga–Káma vidék nyelveinek areális kapcsolatai, in Balázs János szerk.: *Areális nyelvészeti tanulmányok*, Budapest, Tankönyvkiadó, 277–36.

Bereczki Gábor 1990: *Chrestomathia Ceremissica*, Tankönyvkiadó, Budapest.

GSUJa 1970: *Грамматика современного удмуртского языка*, (Ред.: В. И. Алатырев), Ижевск.

Hajdú Péter 1968: *Chrestomathia Samoiedica*, Tankönyvkiadó, Budapest.

- Kel'makov, Valentin – Sirkka Saarinen 1994: *Udmurtin murteet*, Turku – Izševsk.
- Kozmács István 2002: Az *-šk-* marker alakja az egyes udmurt nyelvjárás csoportokban, *Пермистика 9: Вопросы пермской и финно-угорской филологии* Ижевск, 246–55.
- Kozmács István 2003: *Az -šk- képző az udmurt igeképzés rendszerében*, PhD dolgozat, Szeged.
- Lyons 1977: *Semantics*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Palmer, F. R. 1986: *Mood and Modality*, Cambridge Textbooks in Linguistics, Cambridge University Press.
- Rédei, Károly 1988: Geschichte der permischen Sprachen, in Denis Sinor ed.: *The Uralic Languages, Description, history and foreign influences*, Brill. A. P., Leiden.
- Szerebrennyikov 1963: Серебренников, Б. А.: *Историческая морфология пермских языков*. Москва, 1963.
- Szorcseva 1961: Сорвачева, В. А.: Краткий прагматический справочник по диалектам коми-зырянского языка, in *Сравнительный словарь коми-зырянских диалектов*, Сыктывкар, 1961.
- TatarGramm 1993: *Татарская грамматика. Морфология*. (Ред.: Закиев, М. З. – Ганиев, Ф. А. – Зиннатуллина, К. З.) Татарское книжное издательство, Казань, 1993.
- Wagner-Nagy Beáta szerk. 2002: *Chrestomathia Nganasanica* (Studio Uralo–Altaica, Supplementum 10.), Szeged – Budapest.
- Winkler, Eberhardt 2001: *Udmurt*, Languages of the word/Materials 212. LINCOM EUROPA. Muenchen.
- Wintshalek, Walter 1993: Die Areallinguistik am Beispiel syntaktischer Übereinstimmungen im Wolga–Kama-Areal, *Studia Uralica* 7, Wien.

Szövegek:

- Katanáči: *Катанчи усъйтське*, Пьесаос, Ижевск, 1992.
- Munkácsi Bernát: *Votják népköltészeti hagyományok*, Budapest, 1887.
- Загребин, Егор: *Тульс зор*, Ижевск, 1997.